

ANMELDELSER

Neoclassical Realism in European Politics. Bringing Power Back in

Asle Toje og Barbara Kunz (red.)

Manchester og New York: Manchester University Press 2012

Anmeldt av PER MORTEN SØRLI

MA-student, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet/førstekonsulent,

NAV Internasjonalt

per.morten.sorli@gmail.com

Grunntesen i denne boken er at det finnes en distinkt europeisk tradisjon av nyklassisk realisme (NKR) i studiet av utenrikspolitikk. Den bærende ideen i NKR er i korthet at staters utenrikspolitiske atferd (avhengig variabel) kan forklares gjennom strukturen i det internasjonale systemet av stater (uavhengig variabel) og gjennom kognitive og innenrikspolitiske aspekter (mellomliggende variabler). Med andre ord må maktfordelingen mellom stater i internasjonal politikk tolkes av beslutningstakere i utforming av utenrikspolitikk, og de samme beslutningstakerne må dessuten mønstre innenrikspolitiske krefter for å sette denne politikken ut i livet. Denne formelen gjentas ofte i bokens mange kapitler og viser at det finnes en grunnleggende enighet hos bokens mange bidragsytere om hva som faktisk utgjør en europeisk NKR-tradisjon. Mantraet skaper en tydeligere ramme for bokens forskningsdesign.

Boken gir en klar og begripelig oppskrift på NKR, dens historie og hvilke bestanddeler som ligner på og skiller seg fra andre realistiske tilnærminger. Med mer eller mindre hjelpsomme case-studier blir NKR eksemplifisert. Men det gjenstår likevel en del arbeid med NKR – noe redaktørene selv påpeker ved flere anledninger. NKR er mer en egen retning i realismen, hvor den deler mange familielikheter med andre realpolitiske retninger enn en helhetlig teori. Dermed er boken et uttrykk for et ønske om en helhetlig teori. Likevel fremstår NKR robust og gjennomtenkt nok til å være en særegen gren av realismens store familie. Dette skaper en lyst hos leseren til å gripe dens analytiske verktøy i en tid der idealismen synes å stå i stampe.

Bokens innledende kapittel er skrevet av redaktørene selv. Asle Toje og Barbara Kunz tegner linjene til diskusjonen om NKR i de etterfølgende kapitlene. Samtidig begrunner de ambisjonene for boken med å påpeke realismens nye vind i seilene og NKRs fulle inntog i utenrikspolitisk fors-

kning. Lik en syntese mellom nyrealisme og klassisk realisme, representert i hovedsak av Waltz og Morgenthau, får vi førsterekkes plasser til forfatternes målsetning om å presentere (1) en distinkt europeisk NKR og (2) dens forskningsdesign som delvis erstatter nyrealismens overdrevne sparsomhet med dyperegående kunnskap. Dette sistnevnte dilemmaet unngår ikke Toje eller Kunz å behandle, men stirrer det tappert i øynene uten å blunke gjennom å ty til medianen mellom de enkelte fenomens *sui generis* og abstrakt teoretisk knusleri.

Bokens resterende dusin kapitler faller i to naturlige deler: Den første delen (kapitlene 2–7) består av teoretiske bidrag; den andre delen (8–13) er anvendte studier – case-studier sett gjennom NKRers briller.

I andre kapittel presenterer Torbjørn Knutsen tradisjonen som NKR står i: fra gjenoppdagelsen på 1480-tallet av Tukydid's storverk *Peloponneserkrigen* som inspirerte renessansetenkere til å vurdere forholdet mellom stater nærmere, via von Rankes *die gro?en Mächte* og Kaltenborns tese om at mellomstatlige forhold er et produkt av historisk evolusjon, til forfattere som Raymond Aron. Knutsen betoner at disse forfatterne forstår at stater legges under press av det internasjonale systemets mekanismer (først og fremst av maktbalansen). Samtidig innser de at når det kommer til stykket, er det individer og ikke stater som tar avgjørelser. Knutsens kapittel sporer dermed tankegodset i en europeisk tradisjon hvor stater ikke nødvendigvis er rasjonelle og hvor deres uendelige variasjoner farger statsledernes valg i møtet med et komplisert og uoversiktlig internasjonalt system av stater.

I tredje kapittel drøfter Alexander Reichwein NKRers egen tradisjon. Han oppsummerer NKR i følgende ligning: Waltz + Morgenthau + liberal konstruktivism = NKR. Dermed kan NKR sees på som en respons på nyrealismens svakheter, noe som i sin enkelhet kan skjule forklaringer på stats-/samfunns- og individnivå. Allikevel mener han at NKR best forstås som en videreutvikling av nyrealismen ved å legge til drivreimen mellom usikkerheten som eksisterer i det anarkiske systemet av stater og den enkelte stats interne omstendigheter. Videre betoner Reichwein at gjennom NKR blir det satt nye og til dels større krav til forskeren ved at han nå må ha større kunnskap om sin valgte studie.

Fjerde kapittel, skrevet av Brian C. Schmidt og Thomas Juneau, tar opp NKRers maktbegrep. Maktbegrepet står sentralt i hele den realistiske tradisjonen, NKR har likevel sin egen vri. Schmidt og Juneau søker å gripe denne egenarten ved å diskutere *innflytelsesmaksimering*: stater ønsker å kontrollere sine omgivelser og gjennom dette fremme sine interesser. Forfatterne påpeker videre at makt er middel til mål og at mål formuleres av

statsledere, men at det ikke finnes noen perfekt korrelasjon mellom en objektiv maktfordeling og dens subjektive oppfattelse av statsledere.

Kapittel 5, av Nicholas Kitchen, trekker et skille mellom amerikansk og europeisk NKR. Førstnevnte er i større grad preget av en vitenskapelig rasjonalisme og et fokus på materielle kapabiliteter, fremholder han. Sistnevnte har en mer ikke-materialistisk karakter. Den europeiske NKR'en har dermed et potensial for syntese mellom realisme og konstruktivisme for å forstå eller forklare fenomen gjennom å akseptere f.eks. kultur og ideer som ikke-materialistiske aspekter av utenrikspolitikk. Nyrealismen har unnveket konstruktivismen, mens klassiske realister har omfavnet den varmt. NKR viderefører erkjennelsen fra klassiske realister om at ideer spiller en til dels avgjørende rolle i utenrikspolitikk. Dette poenget gir NKR en europeisk slagside.

I kapittel 6 tar Barbara Kunz og Ilai Z. Saltzman opp eksterne og interne faktorer som har avgjørende innvirkning på den enkelte stats utenrikspolitikk. De betrakter, i likhet med Reichwein, NKR som en fortsettelse og utvikling av nyrealismen. Utgangspunktet for NKR er det internasjonale statssystemet og dets struktur (analysens uavhengige variabel). Den avgjørende referansen forblir, slik som i nyrealismen, stormaktene som dominerer dette systemet. Det NKR ønsker å forklare er enkeltstaters adferd (deres avhengige variabel). Vurderingen av systemet og av de mange press og krav som legges på den på den enkelte stat er opp til den enkelte statsleder. Geografi, befolkningsstørrelse, naturressurser, industriell og økonomisk kapasitet, militær kapabilitet, politisk kultur, institusjonell stabilitet og kompetanse er blant de mange faktorene som legger føringer på statsledernes subjektive oppfatning av det internasjonale systemet av stater (som dermed blir å betrakte som analysens mellomliggende variabler). Kunz og Saltzman hevder at NKR bygger bro mellom nyrealisme og klassiske realister ved både å ta hensyn til system- og stats/samfunnsnivå. Samtidig advarer de mot utviklingen av en «bazaar» av mellomliggende variabler, og etterspør arbeidet som gjenstår i å vurdere hvilke elementer som yter mest innflytelse på utforming av utenrikspolitikk.

I det syvende kapitlet drøfter Dario Battistella arven etter Raymond Aron. I retrospekt er det naturlig å klassifisere Arons arbeid som tilhørende NKR. I kjølvannet av Waltz' teori om internasjonal politikk gikk imidlertid Aron i glemmeboken. Battistella tar opp Arons tankegods og viser hvor mye av dette som faktisk gjenfinnes i NKR. Det finnes imidlertid noen epistemologiske forskjeller. Battistella påpeker f.eks. hvordan Aron mente at en teori om utenrikspolitikk var utenfor samfunnsvitenskapens rekkevidde.

Kapitlene 8 til 12 utgjør en egen, anvendt del av boken. Hvert kapittel analyserer europeiske aktørers utenrikspolitiske handlinger, hovedsakelig

med et sikkerhetspolitisk fokus. Kapittel 8 og 9 drøfter Europas forskjellige intervensjoner i Afrika – skrevet av hhv. Catherine Gegout og Patrick Holden.

Det er verd å merke seg kapittel 10, skrevet av Jean-Yves Haine, som drøfter EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk (FUSP). Haine viser klart den manglende enigheten blant EUs eliter om FUSP, noe som har ført politikken inn i krise – om ikke lagt den på sotteseng. Paris og London har et helt annet sikkerhetspolitisk og strategisk utsyn enn Berlin, som har en klar pasifistisk tilbøyelighet.

I kapittel 11 diskuterer Felix Berenskoetter og Adam Quinn Europas forhold til USA, under overskriften «Hegemony by invitation». I nyrealistisk tenkning ville en europeisk koalisjon mot den amerikanske hegemonen være følgeriktig. Selv om materielle kapabiliteter setter rammeverket til mellomstatlige forhold, danner NKR's begrep om ideer, altså f.eks. delte liberale verdier og normer, felles internasjonale institusjoner og samsvarende innenrikspolitiske sedvaner. Dette danner et liberalt og konstruktivistisk argument for et «transatlantic glue» og bidrar til å forklare at europeisk utenrikspolitikk er preget av «bandwagoning» og ikke av «balancing» overfor den amerikanske hegemonen.

Kapittel 12 avslutter denne anvendte delen med at Tatiana Romanova og Elena Pavlova redegjør for Russlands forhold til NKR. Ifølge forfatterne finnes trekk fra NKR både i russisk akademia og utenrikspolitisk praksis. NKR's begrensede normative dimensjon, sammen med en pragmatisk tilnærming til internasjonal politikk basert på nasjonale interesser, gir NKR en nytteverdi også i russisk utenrikspolitisk tenkning.

Boken avsluttes med en konklusjon skrevet av redaktørene. Der argumenterer Toje og Kunz for nødvendigheten av et nytt analyseverktøy i møtet med en fallert idealisme og med finanskrisens desillusjoner om globaliseringens positive innvirkning på nasjonalstaten. Detaljerte redegjørelser av kontekstuelle omstendigheter innad i staten, og staten som naturlig skjæringspunkt for politiske og kulturelle krefter, vil utgjøre kjernen i analysen av staters adferd i det internasjonale statssystemet. Dermed, ifølge Toje og Kunz, er NKR blitt et rammeverk ulik andre realistiske tilnærminger. Men det gjenstår fortsatt arbeid for å gjøre NKR til en distinkt europeisk analysetradisjon og et helhetlig analyseverktøy for utenrikspolitisk adferd.

Avslutningsvis kan vi si at Toje og Kunz' bok *Neoclassical Realism in European Politics* gir gode argumenter for at NKR er en egnet og tidsriktig tilnærming til studiet av utenrikspolitikk. Den er egnet fordi dens narrativ forenkler analysen av de enkelte staters utenrikspolitiske handlinger i en kompleks verden, hvor innenrikspolitiske aspekter kan være avgjørende. Toje og Kunz lykkes i sine mål om (1) å etablere en distinkt europeisk tradi-

sjon og (2) sette rammene til et forskningsdesign basert på rik kunnskap, ikke fattigslig forenkling.

NKR egner seg meget godt til å analysere nasjonalstaters adferd. Samtidig viser case-studiene i bokens andre del at den er mindre hjelpelig med å forklare EU-systemets handlinger – kanskje fordi EU ennå ikke har trekkene til en fullverdig statsdannelse. Samtidig kan NKR neppe betraktes som noen teori; til dét er den – liksom nyrealismen – for dårlig til å predikere. NKR passer best til å forstå eller forklare utenrikspolitiske handlinger i fortid. I tillegg ser det ut som om bidragsyterne i boken, i selskap med Toje og Kunz, ikke har klart å løse den nyklassiske realismens gordiske knute: hvordan sortere varene i den «bazaar» av mellomliggende variabler (som Kuntz og Saltzman advarer mot) på en slik måte at det er mulig å finne de få faktorene som er av størst betydning for enkeltstaters utenrikspolitiske utforming.

USA – en reise

Geert Mak

Oslo: Cappelen Damm, 2013

Anmeldt av TORBJØRN L. KNUTSEN

Ph.d., professor, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Torbjorn.knutsen@svt.ntnu.no

En septemberdag i 1960 satte den amerikanske forfatteren John Steinbeck seg i sin spesialbygde GMC pick-up truck og la ut på en biltur rundt hele USA. Som selskap på turen tok han med seg den franske puddelen, Charlie – som fikk en prominent plass i tittelen på den boken som to år senere ble resultatet av den lange rundreisen, *Travels with Charley*.

Den nederlandske historikeren og journalisten Geert Mak leste mange år etter Steinbecks reisebok og fikk ideen om å gjøre en lignende rundreise gjennom Europa. Med hjelp av avisen *NRC Handelsblad* virkeliggjorde Mak rundreisen. Resultatet ble en 800 sider tykk bok, *Europa* (2004) og en berømt TV-serie av samme navn.

En septemberdag i 2010 la Mak ut på enda en rundreise. I USA denne gang. Resultatet er blitt *USA – en reise*. En «guided tour» i bokform gjennom USA i geografisk, historisk og sosial forstand. Mak er en kunnskapsrik og pratsom reiseleder. Turen er organisert rundt ideen om å følge nøyaktig i Steinbecks hjulspor fra 50 år tidligere.

Mak hadde ikke noen puddel med seg. Han reiste med sin kone – som for øvrig er langt mindre til stede i Maks tekst enn Charlie er i Steinbecks.